

Schrijven, spreken en lezen voor de echte wereld en de onderwijspraktijk

1. Inleiding

Studenten Nederlands aan de lerarenopleiding van Hogeschool Windesheim volgen in de propedeuse tegelijkertijd de vakken ‘jeugdliteratuur’, ‘mondeline en schriftelijke taalbeheersing’ en hebben stage. Om meer samenhang te geven aan dit onderwijsaanbod, zijn we twee jaar geleden begonnen met het integreren van de modules. We zijn gekomen tot een ontwerp waarin ‘lezen’, ‘schrijven’, ‘spreken’ en ‘luisteren’ worden gecombineerd. Studenten schrijven recensies over jeugdboeken die ze online publiceren. Daarnaast schrijven ze een verhalend artikel op basis van een interview met een docent over de visie op leesonderwijs. Visievorming en vakdidactische ontwikkeling op het gebied van literatuuronderwijs gaan hand in hand met het toepassen van interviewtechnieken en het schrijven van een verhalend artikel. In de workshop vertellen we meer over onze geïntegreerde aanpak. In deze tekst leggen we het verband met de conceptbouwstenen van het leergebied Nederlands van Curriculum.nu.

2. Interactie rondom rijke teksten

De studenten beginnen met het lezen van een jeugdboek. In de klas voeren we hierover een boekgesprek volgens de methode van Aidan Chambers (2012), waarbij ze starten met hun eigen leesbeleving om uiteindelijk uit te komen bij een bespreking van persoonlijke en maatschappelijke dilemma’s die door het verhaal worden opgeroepen, en waarin ook literaire aspecten als ‘thematiek’, ‘stijl’, ‘spanningsopbouw’ en ‘intertekstualiteit’ aan bod komen. In een sessie ‘taalbeheersing’ stellen studenten, in groepjes, criteria van goede recensies op. Deze worden uitgewerkt in een feedbackmodel. Daarna schrijven ze een recensie van een gelezen jeugdboek. De studenten geven elkaar feedback op deze schrijfproducten aan de hand van het feedbackmodel dat ze zelf in groepjes ontwikkeld hebben. Ze herschrijven vervolgens hun eigen recensie, totdat ze voldoende tevreden zijn om hun tekst te publiceren op een online boekenforum.

In de sessies ‘jeugdliteratuur’ worden wekelijks boekgesprekken rond verschillende genres (‘historische boeken’, ‘avonturenverhalen’ en ‘fantasieverhalen’) gevoerd. In hun recensies verwerken studenten, naast hun eigen leesbeleving, ook literaire aspecten en pedagogische opvattingen die een rol spelen in de (geschiedenis van) de jeugdliteratuur. De boekgesprekken en recensies laten verschillende perspectieven op jeugdboeken zien, die de studenten verder helpen in hun kritisch denken en in hun ontwikkeling van literaire competentie. De docenten begeleiden de studenten in hun leerproces door de verschillende perspectieven te verhelderen en verbanden te leggen met andere (digitale) teksten en verbeeldingen, zoals films, series en muziek.

De roman *Heer van de vliegen* van William Golding (in 2016 verspreid via ‘Nederland leest’), wordt bijvoorbeeld vergeleken met de klassieker *Robinson Crusoe*, maar ook met een televisieprogramma als ‘Expeditie Robinson’. Via de bespreking van deze teksten worden verschillende (historische) pedagogische visies behandeld, zoals die van Jean-Jacques Rousseau op de ontwikkeling van het kind. De brug naar actuele discussies over ‘beschaving’ en ‘opvoeding’ in de huidige maatschappij kan gemakkelijk worden gelegd, waarbij studenten hun eigen ervaringen en opvattingen toetsen aan die van medestudenten. In de recensies werken de studenten verder uit wat in de boekgesprekken naar boven kwam. De leesmotivatie wordt bevorderd doordat de studenten merken dat de literaire analyse en concepten uit de theorie geen doel op zich zijn, maar hen helpen om betekenis te geven. De bedoeling is dat de studenten ontdekken dat het lezen van krachtige, verhalende teksten niet alleen plezierig is, maar ook kan helpen in het vinden van antwoorden op vragen over zichzelf en de wereld.

3. Formatief en comparatief: schrijven en herschrijven

In de loop van de module worden in totaal vier recensies over boeken geschreven, waarbij het geven van feedback door docenten en medestudenten steeds wordt herhaald. Door de terugkerende cyclus van ‘lezen’, ‘spreken’, ‘schrijven’, ‘feedback geven’ en ‘herschrijven’ wordt de ontwikkeling van de studenten zichtbaar, waardoor het voor de docenten mogelijk is om gerichte individuele feedforward te geven. Studenten worden zich bewust van het formatieve karakter van de colleges, omdat zij met hun eigen schrijfontwikkeling en die van hun medestudenten bezig zijn (van Silfhout 2016). Ook hun literaire competentie groeit door formatieve evaluatie (van Silfhout & Arrindell 2017). Op deze manier leren zij niet alleen schrijven en herschrijven, maar scherpen zij ook hun kritisch denk- en redeneervermogen aan, waarbij ‘inlevingsvermogen’ en ‘oordeelsvorming over literaire teksten’ centraal staan. Aanname is dat door eerst recensies van anderen te lezen en te vergelijken, en door zelf te schrijven en feedback te geven aan de hand van comparatieve feedback (van Ockenburg 2019), studenten zelf ontdekken waar een recensie aan moet voldoen. Dat de teksten gepubliceerd worden, zorgt voor extra motivatie om hun teksten te verbeteren.

4. Bouwstenen

Het krachtige aan dit onderwijsontwerp is dat alle inhouden en vaardigheden met elkaar verbonden zijn en elkaar ook versterken. Deze aanpak sluit aan bij de voorstellen voor het leergebied Nederlands van het ontwikkelteam Nederlands van Curriculum.nu (2019). Rijke teksten uit de jeugdliteratuur bepalen de inhoud: verhalende teksten van kwaliteit, die meerdere perspectieven belichten. We zorgen ervoor dat de studenten werken met recensies, die op zichzelf ook weer rijke teksten zijn. Vormen van interactie – ‘spreken’, ‘schrijven’ en ‘feedback geven’ – zijn de motor voor de ontwikkeling van ‘kritisch denken’, ‘taalvaardigheid’ en ‘literaire competentie’ van docenten-in-opleiding. Daarmee sluit de opdracht aan bij de eerste en de zesde bouwsteen: ‘interactie in dienst van taal- en denkontwikkeling’ (NL1.2) en ‘kritisch (digitale) informatie verwerken’ (NL6.1). Omdat het ervaren van leesplezier een voorwaarde is voor het ontwikkelen van literaire competentie én voor hun didactische ontwikkeling tot leesbevorderaars, wordt er veel aandacht besteed aan de drie elementen van de leescirkel van Chambers (2012):

- het kiezen van passende boeken;
- een inspirerende leesomgeving met tijd om te lezen;
- het sociale aspect van het praten over leeservaringen.

Door te vertrekken vanuit de beleving van de studenten en door ook de andere dimensies van literaire competentie aan bod te laten komen in de boekgesprekken en de recensies, leren de studenten met inlevingsvermogen en narratief begrip naar literaire teksten te kijken. Hiermee komt de bouwsteen ‘leesmotivatie en literaire competentie’ (NL7.1) aan bod.

5. Vakdidactische ontwikkeling

Ook deze ‘nieuwe’ opzet van het vakonderwijs is onderwerp van gesprek met de studenten. Niet alleen hun eigen ontwikkeling m.b.t. kritisch denken en literaire competentie is van belang, maar ook hun vakdidactische bekwaamheid als docenten-in-opleiding. Door het verband te leggen met de onderwijscontext waarin zij stage lopen, scherpen ze hun visie op het vak en hun toekomstig beroep aan. De studenten oefenen interviewtechnieken in de sessies ‘taalbeheersing’. Ze voeren een boekgesprek volgens de aanpak in college uit op hun stageschool. Daarnaast interviewen ze een docent Nederlands over diens visie op leesonderwijs. Ze schrijven hierover een portretterend artikel, ook weer door eerst criteria op te stellen aan de hand van voorbeelden en door daarna zelf te schrijven en te herschrijven. Ze leren hoe zij onthullende, respectvolle interviewtechnieken (van Waveren 2014) kunnen inzetten tijdens het interview op hun stageschool. Zo leren ze door te vragen en kritischer vragen te stellen. Ze ontdek-

ken wat de echte drijfveren, belemmeringen en opvattingen zijn van hun begeleiders, en verbinden deze met hun eigen kennis van en ervaring met leesonderwijs.

6. Besluit

Studenten gaven aan onzekerheid te ervaren over hun eigen leerproces: “Geef mij maar gewoon een tentamen en een handboek; dan weet ik waar ik aan toe ben”. Maar ze ervaren de opdrachten wel als zinvol. Het is een uitdaging om ervoor te zorgen dat ze actief aan hun eigen ontwikkeling blijven werken. De conceptvoorstellen van Curriculum.nu inspireren ons om dit ontwerp uit te werken. In de workshop laten we zien wat de ervaringen van studenten ons leren.

Referenties

- Chambers, A. (2012). *Leespraat*. Leidschendam: NBD Biblio.
- Ockenburg, L. van (2019). “Comparatief beoordelen in D-PAC. Leerlingen vergelijken teksten en geven feedback in handige online tool”. In: *Levende Talen Magazine*, 106 (1), p. 26-31.
- Ontwikkelteam Nederlands Curriculum.nu (2019). ‘Conceptvoorstellen Nederlands’. Online raadpleegbaar op: <https://curriculum.nu/ontwikkelteam/nederlands>.
- Silfhout, G. van (2016). “Toetsen om te leren: taalvaardigheid op een hoger niveau!”. In: *Examens*, 2016 (1), p. 5-10.
- Silfhout, G. van & E. Arrindell (2018). “Fictie en literatuuronderwijs formatief ingestoken”. In: *Levende Talen Magazine*, 105 (5), z.p.
- Waveren, M. van (2014). *Interviewen. Onthullend en respectvol*. Bussum: Coutinho.